

Uzun bir aradan sonra Türkiye'nin Gymnich'e katılımı - Çiğdem Üstün

Avrupa Birliği ile Türkiye arasındaki ilişkilerin son zamanlarda heyecanını ve cazibesini yitirdiğinin, adaylık konusunda ise iki tarafın da çok hevesli olmadığının aşıkâr olduğu bu günlerde Dışişleri Bakanı Hakan Fidan'ın Ağustos sonunda Brüksel'de AB dışişleri bakanları gayri resmi toplantısına katılması uzun süredir Avrupa-Türkiye ilişkileri çalışan sınırlı sayıda uzmanın ilgisini çekmiş olsa da hevesli bir gündem yaratmadı. Toplantıdan sonra yapılan açıklamalar da beklentilere uygun bir Őekilde somut bir gelişmenin olmadığını gösterdi.

Aslında 5 yıldan beri ilk defa bu seviyede bir toplantıya katılımın Türkiye'nin dış politikasında AB'nin yeri açısından önemli bir adım olarak görmek gerekmektedir.

Uzun yıllardır Türkiye- Avrupa ilişkilerinin konuşulduğu toplantılarda - siyasi olsun, akademik olsun - Türkiye'nin temsiliyetinin giderek azaldığına, Türkiye'nin savlarının da bu sebeple dile getirilmediğine tanıklık ediyoruz. Özellikle ilişkilerin gelip tıkanıdığı Kıbrıs meselesi, ikili ilişkilerin ilerlemesi için bir fırsat penceresi olabilecek Gümrük Birliği'nin modernizasyonu gibi konuların tartışıldığı masalarda olunmaması Türkiye'nin uluslararası alanda kendi çıkarlarını dile getirebilmesi açısından da sorun olmaktadır. Türkiye'nin çıkarlarını yakından ilgilendiren konuların konuşulduğu toplantılarda var olunması gerekli iken aynı zamanda unutmamamız gereken başka bir boyut da Avrupa ile Türkiye'nin birbirlerinin müttefiki olduğudur. Son zamanlarda ilişkilerde ön plana çıkan en mühim sıkıntılardan birisi her iki tarafın bir süredir bu gerçeğe uygun hareket etmiyor olması.

Ağustos sonunda yapılan toplantıda AB Dışişleri Bakanı Hakan Fidan, AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi ve Komisyon Başkan Yardımcısı Josep Borrell, Yunanistan Dışişleri Bakanı George Gerapetritis, İspanya Dışişleri Bakanı José Manuel Albares ve Belçika Dışişleri Bakanı Hadja Lahbib gibi AB üyesi ülkelerin Dışişleri bakanları ile ikili görüşmeler de gerçekleştirdi. Bu çerçevede üst düzey görüşmelerin ve diyalogun devam ettirilmesi Avrupa ülkelerinin ve Türkiye'nin birbirlerini ötekileştirmesinin önüne geçilmesi bakımından gereklidir. Görüşmelerin kesilmesi, özellikle tüm dünyayı saran popülist yaklaşımların ekmeğine yağ sürerek uzun süreli müttefik ilişkilerine kamuoylarını da araçsallaştırarak zarar vermektedir.

Bu toplantıya katılımın adaylıkla ilgili pozitif adımlar getirmesini beklemek biraz naif bir tutum olacaktır. Fakat AB'nin ve Türkiye'nin ortak çıkarlarını konuşmaları ve hangi alanlarda işbirliği yapılabilir sorusuna cevap aramaları daha olası görünmektedir. Burada bir kez daha, dünya siyasetinin de geldiği yer, Karadeniz, Ortadoğu gibi komşu bölgelerdeki durum göz önüne alındığında dış, güvenlik ve savunma politikaları ön plana çıkmaktadır. Türkiye'nin Avrupa için bir güvenlik sağlayıcı olduğunun altının çizilmesi, tarafların bunu hatırlamaları bu alanda işbirliği fırsatlarını konuşmalarına olanak sağlayabilir.

Gümrük Birliği modernizasyonu ve vize serbestisi meseleleri ise Türkiye-AB

gündeminin ilk iki başlığı olarak uzun zamandır önümüzde durmaktadır. 2016 Haziran'ında vizesiz Avrupa hayalleri kurulurken bugün Schengen vizesi için randevu alabilmek bile bir mucizeye dönüşmüş durumda. Her ne kadar Avrupa ülkeleri ve AB yetkililerinden Türkiye'ye özel bir muamele olmadığı, başvurulara yetişilemediği gibi açıklamalar gelse de fiiliyatta vize süreçlerini tecrübe edenlerin görüşleri bu resmî açıklamalardan oldukça farklı bir durumda. Türkiye'den Avrupa ülkelerine gidişte yaşanan vize sorunu göç ve göçmenler konularıyla yakından alakalı olması sebebiyle belki de bu iki konunun bir arada düşünülmesi gerekmekte. Vize serbestisi getirmesi vaadiyle Avrupa ile göçmen mutabakatının tanıtılmasının ve bu mutabakat sayesinde AB ile ilişkilerin hareketleneceğinin iddia edilmesinin üstünden 8 yıl geçti. Bu 8 yıl içinde Türkiye içinde kamuoyunun göçmenlere olan bakışı negatifleşti ve aynı Avrupa ülkelerinde seçimlerde gördüğümüz gibi göçmenler konusu bir iç siyaset meselesi ve siyasetin belirleyicisi oldu. Türk vatandaşlığı alan yabancıların Türk vatandaşlıkları üzerinden vize başvurularının yarattığı sorunlar çeşitli defalarca da dile getirildi. Bununla beraber Schengen sisteminin yapısal sıkıntıları, vize işlemlerini yürüten şirketlerin becerileri ve kabiliyetleri gibi konuların da gözden geçirilmesi gerekmekte. Teknik olarak ise Türkiye'nin vize serbestisi ile ilgili yerine getirmesi gereken 72 kriterden 66 tanesinin tamamlandığını biliyoruz. Vize Serbestisi Yol Haritasında 5 ana grupta kriterler kategorize edilmişti; Belge Güvenliği, Göç Yönetimi, Kamu Düzeni ve Güvenliği, Temel Haklar ve Düzensiz Göçmenlerin Geri Kabulü. Bu gruplar içerisinde Türkiye'nin henüz çalışmalarını tamamlamadığı kriterler ise temel haklar başlığına denk gelmekte, bu da Türkiye-AB ilişkilerinde AB tarafından en çok eleştirilen başlık olarak uzunca bir süredir raporlarda yerini almaktadır. Bu çerçevede Ağustos sonundaki toplantıda temel haklar başlığının AB tarafından dile getirildiğini de tahmin etmek zor değil.

Türkiye-AB arasındaki Gümrük Birliği değişen ekonomik şartlara ve farklılaşan ticari faaliyetlere cevap vermekten uzak bir anlaşma halini almış, Mayıs 2015 yılında Avrupa Komisyonu ile Ekonomi Bakanlığı, Gümrük Birliğinin Revizyonuna ilişkin Mutabakat Zaptı imzalanmıştır. Bu mutabakat GB'nin hem AB hem Türkiye tarafından modernizasyonunun gerekliliği konusunda fikir birliğinde olduğunu göstermektedir. Fakat geçen yıllar içinde de bu konuda bir yol katedilememiştir. Yapılan açıklamalardan bu toplantıda Gümrük Birliği'nin revizyonu amacıyla adımların hızlandırılması için görüşmelerin artırılmasının Türkiye tarafınca önemli bulunduğu anlaşılmaktadır.

Bahse konu gündem maddelerinde somut bir gelişme veya somut bir karar alınmamış olsa da - ki yukarıda da belirtildiği gibi bu beklenen bir durum değildi - katılımın kendisi Türkiye-AB ilişkilerinde küçük de olsa anlamlı bir adım olarak kabul edilebilir. Fakat, AB ile ilişkilerin devamı ve başarılı adımların atılabilmesi için konuya gerekli ilginin vakfedilmesi, sürekli ve istikrarlı çalışmaların yürütülmesi gerekmektedir. AB bilindiği üzere nev'i şahsına münhasır bir organizasyon yapısına sahip, diğer uluslararası örgüt yapılarından farklı, sui generis bir örgüttür. Bu çerçevede de başka bölgesel örgütler ile karıştırılmaması ve karşılaştırılmaması önemlidir.

Prof. Dr. Çiğdem Üstün, İstanbul Nişantaşı Üniversitesi

Prof. Dr. Çiğdem Üstün, Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nden mezun olduktan sonra University of East Anglia'da Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Çalışmaları alanında yüksek lisansını tamamlamıştır. Doktorasını University of Limerick, İrlanda'da Avrupa Birliği ve Türkiye güvenlik kültürleri üzerine tamamlamıştır. Avrupa Birliği alanında doçent olan Üstün, İstanbul'da Nişantaşı Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesidir. Araştırma alanları olan AB-Türkiye ilişkileri, AB ve Türkiye komşuluk politikaları üzerine ulusal ve uluslararası yayınevleri tarafından basılmış kitap ve makaleleri bulunmaktadır.

Bu yazıya atıf için: Çiğdem Üstün, “Uzun bir aradan sonra Türkiye’nin Gymnich’e katılımı” Panorama, Çevrimiçi Yayın, 10 Eylül 2024, <https://www.uikpanorama.com/blog/2024/09/10/cu-9/>

Telif@*UIK*Panorama. Çevrimiçi olarak yayımlanan yazıların tüm telif hakları Panorama dergisine aittir. Aksi belirtilmediği sürece, yayımlanan yazılarda belirtilen görüşler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK, Global Akademi, Panorama Yayın Kurulu ile editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.